

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Kansrijke aanpak: Buitenschoolse kennis doet leerlingen bloeien

Veerman, E.; Gaikhorst, L.; Volman, M.

Publication date

2023

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Veerman, E., Gaikhorst, L., & Volman, M. (2023). Kansrijke aanpak: Buitenschoolse kennis doet leerlingen bloeien., Onderwijskennis.nl.
<https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/kansrijke-aanpak-buitenschoolse-kennis-doet-leerlingen-bloeien>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Home › Kennisbank › Kansrijke aanpak: Buitenschoolse kennis doet leerlingen bloeien

Kansrijke aanpak: Buitenschoolse kennis doet leerlingen bloeien

Gepubliceerd: 9 juni 2023

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat alle leerlingen zichtbaar en betrokken zijn in de klas? Dat draagt namelijk bij aan het zelfbeeld, het zelfvertrouwen en de identiteitsontwikkeling van ieder kind.

Wat is een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak?

Een kansrijke aanpak die zorgt dat kinderen zich meer gezien en gewaardeerd voelen is een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak. Bij deze aanpak maakt de leerkracht de kennis, vaardigheden en ervaringen die leerlingen buiten school opdoen zichtbaar in de klas en verbindt deze aan het onderwijs door ze te verweven in de lesstof. Onderzoek laat zien dat leerlingen door zo'n aanpak meer initiatief gaan tonen en meer betrokken kunnen raken bij de les (Alvarez et al., 2021; Hogg & Volman, 2020; Ordoñez et al., 2021). Juist voor leerlingen die opgroeien in armoede, een migratie- of vluchtverleden hebben, of voor leerlingen met een speciale onderwijsbehoefte, kan deze aanpak van betekenis zijn.

Met buitenschoolse kennis en vaardigheden bedoelen we alles wat leerlingen buiten de school geleerd hebben, bijvoorbeeld over huishouden, religie, kunst, taal, sport of dans. Belangrijke bronnen voor die kennis en vaardigheden zijn het gezin, de samenleving, het sociale netwerk van de leerling, (sociale) media en het internet.

Verder in dit artikel:

- [Wat weten we uit onderzoek?](#)
- [Zelfbeeld en zelfvertrouwen van kinderen vergroten](#)
- [Aan de slag met een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak](#)

Wat weten we uit onderzoek?

Kloof tussen thuis en school

Leerkrachten hebben vaak een andere (sociaal-culturele) achtergrond dan veel van hun leerlingen, vooral in grote steden. Leerlingen kunnen hierdoor discontinuïteit, of anders gezegd, een kloof, ervaren tussen hun leven thuis en wat zij leren op school. Leerlingen die deze kloof ervaren, kunnen het gevoel krijgen dat de ervaringen die zij buiten school opdoen niet belangrijk worden gevonden en daarmee (te) weinig erkenning ervaren van (een deel van) hun identiteit. Dit is een probleem omdat opgroeiende kinderen juist bezig zijn om een eigen identiteit te ontwikkelen (Erikson, 1968; Verhoeven et al., 2019).

Dit betekent dat leerlingen zoeken naar antwoorden op vragen als: 'Wie ben ik?', 'Waar hoor ik bij?', 'Waar ben ik goed in?' en 'Hoe zien anderen mij?' Voor jongeren met een migratie- of vluchtverleden kan het extra uitdagend zijn om antwoorden te vinden op deze vragen omdat

zij, meer dan anderen, verschillende deelidentiteiten moeten verenigen tot een samenhangend zelfbeeld (Day et al., 2020; Phinney, 1993). Het ervaren van een kloof tussen thuis en school (discontinuïteit) maakt het voor leerlingen lastiger om zich betrokken en prettig te voelen op school (Bronkhorst & Akkerman, 2016). Dit staat een positieve ontwikkeling van hun zelfvertrouwen, zelfbeeld en identiteit in de weg.

Het meest waardevol vond ik dat onzichtbare kinderen in de klas zichtbaar werden.

Leerkracht (deelnemer aan een buitenschoolse-kennisbronnen-project)

Het probleem van denken in termen van tekorten

Over leerlingen uit bepaalde groepen wordt in de maatschappij vaak gedacht en gepraat in termen van tekorten, of vanuit wat zij niet hebben of kunnen. Bijvoorbeeld over leerlingen die opgroeien in armoede, een migratieachtergrond hebben of leerlingen met diagnostische labels. Regelmatig worden termen gebruikt als: ‘taalachterstand’, ‘weinig bagage’, ‘concentratiegebrek’ of ‘niet sociaal’. Dit wordt ook wel ‘deficiet-denken’ genoemd (Valencia, 1997). Leerlingen worden zo aangesproken op wat zij (nog) niet kunnen. Leerlingen internaliseren beoordelingen van volwassenen die belangrijk voor hen zijn, wat kan leiden tot een minder positief zelfbeeld en minder zelfvertrouwen (Brummelman & Thomaes, 2017).

De rol van leerkrachtverwachtingen en kansengelijkheid

Als gevolg van het denken in termen van tekorten, hebben leerkrachten vaak (onbewust en onbedoeld) lagere verwachtingen over leerlingen uit minderheidsgroepen (De Boer et al., 2010; Rosenthal & Jacobsen, 1998; Timmermans et al., 2015; Van den Bergh, 2018). Dit is een probleem, omdat leerkrachten en leerlingen hun gedrag aanpassen aan deze verwachtingen, wat ertoe leidt dat de betreffende leerlingen niet optimaal presteren (De Boer et al., 2010; Pianta et al., 2008; Rubie-Davies et al., 2015; Swartz, 2009). Dit wordt ook wel de *self-fulfilling prophecy* genoemd. Onderzoek laat zien dat leerlingen beter gaan presteren als hun leerkracht hogere verwachtingen van hen heeft (Rubie-Davies, 2014). Wanneer we iets willen doen aan kansengelijkheid is het dus zinvol om lagere verwachtingen aan te pakken en om leerlingen aan te spreken op wat zij al wel kunnen en weten.

Lees ook | [Onderwijs vanuit hoge verwachtingen](#)

Zelfvertrouwen, positief zelfbeeld en identiteit van belang voor leren

De mate waarin een leerling vertrouwen heeft in het eigen kunnen (ook wel *self-efficacy* genoemd) is voorwaardelijk voor het leren op school (Bandura et al., 1997). Als je weinig self-efficacy ervaart, kies je voor simpelere taken en voer je die minder zorgvuldig uit. Ook houd je taken minder lang vol wanneer je moeilijkheden ervaart (Schunk & Zimmermann, 1997). Leerlingen kunnen bij verschillende taken meer of minder self-efficacy ervaren. Uit onderzoek blijkt dan ook dat het ervaren van minder self-efficacy leidt tot minder goed presteren (Huang, 2016).

Een positief zelfbeeld verwijst naar zaken als zelfrespect en jezelf waarderen. Het bestaat enerzijds uit een gevoel van eigenwaarde – de overtuiging dat we recht hebben om gelukkig te zijn en dat we succes, vriendschap, liefde en voldoening verdienen. Anderzijds gaat het om de overtuiging dat we in staat zijn om te denken, te leren, te kiezen, beslissingen te nemen en uitdagingen en veranderingen te overwinnen (Simel, 2013).

Het ontwikkelen van een coherente en positieve identiteit is van belang voor onderwijssucces. Een stabiele en positieve identiteitsontwikkeling gaat namelijk gepaard met een groter psychisch welbevinden, minder psychologische problemen en minder stress (Luyckx et al., 2008).

Zelfbeeld en zelfvertrouwen van kinderen vergroten: een buitenschoolse-bronnen-aanpak

De buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak is gestoeld op de *Funds of Knowledge approach* van Luis Moll en collega's (1992) en op de *Funds of Identity theory* van Moises Esteban-Guitart en Luis Moll (2014). *Funds of Knowledge*, of *Funds of Identity*, in het Nederlands vertaald als 'buitenschoolse kennisbronnen', verwijst naar het 'kapitaal' aan kennis, houdingen en vaardigheden dat leerlingen meekrijgen via personen, ervaringen en objecten in hun familie en hun sociale omgeving buiten school. Wanneer buitenschoolse kennisbronnen door de leerkracht worden gezien en gebruikt in het onderwijs, kan dit leerlingen laten bloeien.

Kijken naar competenties

Doordat leerkrachten in buitenschoolse-kennisbronnen-aanpakken vooral gaan kijken naar de competenties van leerlingen, worden lagere verwachtingen tegengegaan. Uit eerder onderzoek blijkt dat leerkrachten hun leerlingen door het hanteren van een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak op een positievere manier gaan zien

(Marsh & Zhulamanova, 2017; Nagle & Stooke, 2016). Een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak leidt daarnaast tot meer vertrouwen in eigen kunnen en een positiever zelfbeeld, omdat niet vanuit tekorten, maar vanuit wat kinderen al wel weten en kunnen wordt gewerkt (Volman & 't Gilde, 2021).

Wanneer leerkrachten de eigen inbreng van leerlingen waarderen en actief benutten, krijgen leerlingen de boodschap dat ook hun kapitaal ertoe doet, waardoor hun identiteit op een positieve manier bekrachtigd wordt. Leerlingen worden niet behandeld als passieve ontvangers van de lesstof, maar als actieve deelnemers aan het leerproces. Zo kunnen zij verschillende deelidentiteiten makkelijker verenigen, wat mogelijk kan bijdragen aan een positieve identiteitsbeleving. Een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak kan helpen bij het leren op school. Een hogere mate van betrokkenheid, motivatie, zelfvertrouwen en een positief zelfbeeld zorgen er namelijk voor dat kinderen uiteindelijk beter kunnen leren (Finn, 1989; Finn & Rock, 1997; Lane, et al., 2004; Newmann, 1992; Relich et al., 1986; Schunk, 2003; Simel, 2013).

Aan de slag met een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak

In een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak maakt de leerkracht kennisbronnen van leerlingen eerst zichtbaar voor zichzelf, voor de medeleerlingen en voor de leerling zelf. Vervolgens wordt in het onderwijs op deze buitenschoolse kennisbronnen voortgebouwd. Je kunt daar klein mee beginnen en vervolgens steeds meer uitbouwen.

**Praktijkboek voor leerkrachten:
Gebruik maken van buitenschoolse
kennisbronnen van leerlingen
(externe link)**

In dit Praktijkboek van de Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam lees je hoe je als leerkracht gebruik kunt maken van buitenschoolse kennisbronnen van leerlingen.

Een gestructureerde aanpak

Leerkrachten die beginnen met deze aanpak en op zoek zijn naar houvast, kunnen te werk gaan op een *geplande en gestructureerde* manier, met speciaal ontwikkelde opdrachten die leerlingen uitnodigen om uit iets van hun leven buiten school te laten zien

(Subero et al., 2018; Esteban-Guitart, 2016). Een voorbeeld van zo'n opdracht is leerlingen een tijdlijn laten maken van belangrijkste gebeurtenissen in het leven van de leerling, van geboorte tot nu. Een ander voorbeeld is leerlingen een zelfportret te laten tekenen, waarin zij zaken opnemen die voor hen belangrijk zijn, zoals familie, vrienden, activiteiten die zij graag ondernemen en belangrijke voorwerpen (Bagnoli, 2004).

Fundskaarten: Werken met buitenschoolse bronnen (externe link)

Deze Fundskaarten geven voorbeelden en inspiratie aan leerkrachten voor activiteiten en werkvormen. Deze geven nóg meer zicht op de kennis en vaardigheden die leerlingen buiten de schoolomgeving opdoen en waarop leerkrachten tijdens hun lessen kunnen voortbouwen.

Informeel, semi ongeplande, flexibele manieren

Als je meer ervaring hebt, kun je het werken met buitenschoolse kennisbronnen ook steeds gemakkelijker op een informeel, (semi) ongeplande en flexibele manier toepassen. Daarbij bouw je voort op wat zich spontaan voordoet tijdens de les. Als je je bewuster bent van de waarde en mogelijkheden van buitenschoolse kennisbronnen voor het leren, zelfbeeld, zelfvertrouwen en de identiteitsbeleving van kinderen, neem je vanzelf meer tijd om uit te zoeken wat een leerling allemaal te vertellen heeft. Door dieper op de ervaringen van een leerling in te gaan, worden ook de kennis en vaardigheden van andere leerlingen verrijkt.

Buitenschoolse kennisbronnen verweven in het onderwijs

Een volgende stap is om de buitenschoolse kennis en vaardigheden die zichtbaar zijn

geworden actief te gebruiken in het onderwijs. Dit kan met behulp van onderwerpen of thema's die belangrijk zijn voor de groep of een groep leerlingen in de klas, maar het kan ook op individueel niveau.

Voor de hele groep of een specifieke groep leerlingen

Buitenschoolse kennis kun je verbinden met allerlei aspecten uit het curriculum zoals wereldoriëntatie, burgerschap, creatieve vorming en taalontwikkeling (zowel woordenschat, als spreken, luisteren, lezen en schrijven). Als een aantal leerlingen interesse heeft voor een bepaald onderwerp, kun je dit verweven in bestaande lessen of kun je extra lessen ontwerpen. Bij de verwerking van leerstof kun je kiezen voor een (creatieve) vorm waar leerlingen enthousiast over zijn. Veel leerlingen vinden digitale media interessant en aantrekkelijk en zijn er in hun vrije tijd veel mee bezig. Leerlingen kunnen veel leren via verwerkingsvormen met digitale media. Bovendien maken ze zo bijvoorbeeld kennis met fotograferen, het maken van een podcast of met het maken en bewerken van video's en geluidsopnamen.

Voor de individuele leerling

Op individueel niveau kan de leerkracht een leerling die ergens veel van weet, bijvoorbeeld van tuinieren, origami, rugby of Arabisch schrift, laten optreden als expert. De leerkracht kan bijvoorbeeld leerlingen die thuis een andere thuistaal spreken dan het Nederlands, een opdracht in de thuistaal laten doen en aan de klas laten zien wat overeenkomsten en verschillen met het Nederlands zijn. In een onderwijsleergesprek of tijdens het kringgesprek kan ook laagdrempeliger worden stil gestaan bij de buitenschoolse kennis of ervaring van een bepaalde leerling.

Cruciale rol van ouders

De basis van het zelfvertrouwen, het zelfbeeld en de identiteit wordt niet op school maar thuis gelegd. Ouders spelen hierbij een cruciale rol. Het is belangrijk om ouders te betrekken bij het onderwijs, en hun het gevoel te geven dat ze ertoe doen en een positief verschil kunnen maken in de ontwikkeling van hun kind. Een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak kan ouders het gevoel geven dat ook hun sociaal en cultureel kapitaal van belang is om hun kinderen te ondersteunen in hun ontwikkeling. Ouders kun je uitnodigen buitenschoolse kennisbronnen zichtbaar te helpen maken, door in oudergesprekken niet alleen aandacht te besteden aan schoolresultaten, maar ook aan de interesses, talenten en achtergronden van leerlingen en hun sociale omgeving. Zo kan de leerkracht er bijvoorbeeld achter komen welke talen er thuis worden gesproken, welke feestdagen er worden gevierd en wat specifieke interesses zijn binnen het gezin ('t Gilde & Volman, 2021).

Een andere manier om ouders van (meertalige) kinderen te betrekken bij het leren van hun kind is door middel van de thuistaal. Op sommige scholen krijgen leerlingen teksten of woordenschat- of rekenmethode van school mee naar huis om die samen met hun ouders door te nemen in de thuistaal. Onderzoek hiernaar laat zien dat dit positieve effecten kan hebben op leerprestaties, en op het zelfvertrouwen en de betrokkenheid van zowel het kind als de ouders (Gaikhorst, et al., 2023).

Wat vraagt een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak van de leerkracht?

Om buitenschoolse kennis en vaardigheden die voor leerlingen betekenisvol zichtbaar te maken, is het belangrijk dat de leerkracht een positieve en open houding aanneemt en oog heeft voor wat leerlingen meemaken, wat ze graag doen en waar hun interesses en talenten liggen ('t Gilde & Volman, 2021). Hierbij kunnen leerkrachten een logboek gebruiken waarin ze voor zichzelf bijhouden welke zaken ze van leerlingen te weten zijn gekomen, zodat ze deze kennis op een later moment kunnen gebruiken in de lessen. Die open houding, waarbij je ook steeds gevoeliger wordt voor geschikte aanknopingspunten, blijft zich ontwikkelen naarmate je vaker buitenschoolse kennisbronnen activiteiten doet. Hierdoor wordt het steeds gemakkelijker om ook op een informele, flexibele manier met buitenschoolse kennisbronnen te werken. De leerkracht beschouwt de leerling als een expert over het eigen kunnen en kennen.

Het is minder zenden als leerkracht, zoals wanneer je een rekenles geeft of een taalles. Het is ook juist heel erg ontvangen van de leerlingen, van wat willen zij je vertellen over zichzelf. En dat vind ik wel heel waardevol. Dat je op die manier kinderen laat vertellen en laat ervaren wat zij belangrijk vinden en meemaken.

Leerkracht (deelnemer buitenschoolse-kennisbronnen-project)

Voor leerkrachten die gewend zijn veel houvast te vinden bij methoden, kan het werken met buitenschoolse kennisbronnen een uitdaging zijn. Werken met buitenschoolse kennisbronnen vraagt van de leerkracht om regie te nemen over het lesprogramma. Maar ook (methode)lessen in het reguliere onderwijsprogramma bieden ingangen om buitenschoolse kennisbronnen zichtbaar te maken of te benutten. Door daarover al na te denken tijdens de lesvoorbereiding, doen zich hiervoor tijdens de les sneller semi-spontane aanleidingen voor. Bereid de (methode)les goed voor: let op open vragen die leerlingen stellen of op

overkoepelende thema's of onderwerpen die ruimte bieden aan buitenschoolse kennisbronnen van de leerlingen.

Buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak combineren met een vol programma

In tijden van een lerarentekort en een hoge werkdruk kan het een uitdaging lijken om een buitenschoolse-kennisbronnen-aanpak te realiseren. Extra activiteiten organiseren om buitenschoolse kennisbronnen zichtbaar te maken en te benutten kan voor leerkrachten een weinig realistische opgave lijken. Een verandering in houding, open staan voor eigen inbreng van leerlingen, en kleine aanpassingen, zoals het vragen naar sociale achtergronden en interesses van leerlingen tijdens oudergesprekken, kan al veel verschil maken. Ook is het mogelijk de aanpak in te zetten bij specifieke leerlingen, een bepaalde leerling bijvoorbeeld een presentatie of les laten geven over een onderwerp waar de interesse ligt. Bij de verwerking van de lesstof liggen mogelijkheden door voor een vorm te kiezen die veel leerlingen aanspreekt, zoals ze een podcast of een vlog te laten maken. Betekenisvolle opdrachten die de leefwerelden van leerlingen de school binnen halen kunnen bovendien niet alleen de leerlingen, maar ook de leerkrachten motiveren. Veel leerkrachten die deelnamen aan de projecten van de Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam gaven aan dat ze positief en enthousiast waren over de aanpak, en dat ze hun leerlingen zagen opbloeien.

Handreiking buitenschoolse kennisbronnen voor leerkrachten en scholen ([externe link](#))

Aan de slag met buitenschoolse kennisbronnen! In deze handreiking voor leerkrachten en scholen krijg je onder andere antwoord op de vragen: 'Hoe pak ik dit aan?' en 'Wat zijn de randvoorwaarden voor succes?'

Referenties

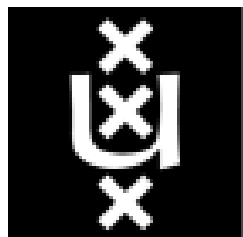
Verwijzen naar dit artikel

Volledige referentie: Veerman, E., Gaikhorst, L. & Volman, M.(2023). *Kansrijke aanpak: Buitenschoolse kennis doet leerlingen bloeien* *Onderwijskennis.nl* (NRO). Geraadpleegd op [dag maand jaar], van www.onderwijskennis.nl/node/4354

Korte verwijzing in de tekst: ([Veerman, Gaikhorst & Volman, 2023](#))

Meer informatie: bekijk de [disclaimer](#).

Bijdrage van

UNIVERSITEIT
VAN AMSTERDAM
[\(externe link\)](#)

Edda Veerman

Promovendus

Universiteit van Amsterdam

Lisa Gaikhorst

Universiteit van Amsterdam

Monique Volman

Hoogleraar

Universiteit van Amsterdam

Kenmerken

Thema's